

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 60)

BASISPRINCIPES VOOR TOETSBELEID

Om in een auto te kunnen rijden, hoef je niet te weten hoe de motoraandrijving precies werkt of van welk materiaal de banden gemaakt zijn. Maar je komt niet ver als je niet weet waar de rem zit, hoe de koppeling werkt en hoe je kunt zien wanneer je de olie moet ververset. En een reisbestemming weten is ook handig. Zo ongeveer is het met het gebruik van toetsen ook. Je hoeft heus geen expert in toetstechniek (psychometrie) te zijn, maar je moet wel weten waar je naartoe wilt en hoe je vooruitkomt. In zijn artikel (2000) zet McMillan enkele basisprincipes op een rijtje die je zou moeten kennen. Daarmee levert hij een heldere basis voor het onderwijs- en toetsbeleid van scholen.

HET IDEE

McMillan zag in zijn land, de VS, dat de overheid steeds meer hamert op het gebruik van gestandaardiseerde toetsen. Hij is de laatste om het belang te ontkennen van deugdelijk evalueren wat leerlingen wel en niet kunnen en eenzelfde meetlat voor iedereen. Maar hij signaleert ook dat er zelden bij verteld wordt hoe je dat als leraar op een goede manier doet. In Nederland is de situatie niet veel beter, eerder slechter. Want toetsstandaarden voor leraren kennen we niet. Vaak is de redenering: de school neemt gestandaardiseerde toetsen af en heeft er dan verder geen omkijken meer naar. Maar dat klopt niet, want een toets is pas echt goed als je hem goed inzet en gebruikt (zie ook [artikel](#) 'Weet wat je toetst'). Daarom heeft McMillan het op zich genomen om de standaarden plus eerder onderzoek rondom toetsing te vertalen naar enkele **handzame principes om als school te komen tot een zorgvuldig toetsbeleid**.

DE INZICHTEN

Een paar principes van McMillan hebben te maken met de toets zelf en de eisen die daarvoor gelden (zie kader hiernaast). Maar de meeste gaan over de keuzes die je als school maakt.

EEN EERLIJKE TOETS

Bekende eisen voor toetsen zijn validiteit en betrouwbaarheid (zie ook [artikel](#) 'Weet wat je toetst'). Maar een toets moet ook eerlijk zijn. Dat betekent dat er in de vraagstelling geen vooroordelen en stereotypen mogen zitten. En dat sommige leerlingen bij vragen niet in het voordeel mogen zijn. Een heel talige rekentoets is bijvoorbeeld voor leerlingen die het Nederlands minder machtig zijn moeilijker te maken dan voor leerlingen die sterk zijn in taal. Dat is als individuele leraar of school lastig aan te pakken – die rekentoets heb je maar af te nemen – maar wel goed om je van bewust te zijn. Ook bij de toetsafname is eerlijkheid vooraf belangrijk: leerlingen moeten de leerdoelen kennen en weten waarop ze beoordeeld worden en wat de normen zijn.

1

PROFESSIEEEL OORDEEL

Dit uitgangspunt vormt het fundament voor alle andere: handel professioneel. Het beoordelen van leerlingen is nooit 100% objectief, hoe gestandaardiseerd een toets ook is. Of je nu zelf een toets maakt, een bestaande toets afneemt of scores interpreteert, je bent altijd bezig met het nemen van beslissingen. Hoe meer je je daarvan bewust bent, hoe zorgvuldiger je beoordeling wordt. De andere principes helpen daarbij.

2 METEN IS NOG GEEN WETEN

Er is een verschil tussen meten en evalueren. Pas door meetgegevens te interpreteren, kom je iets te weten over jouw leerlingen. Voorwaarde is dat je de statistische taal begrijpt, dat je weet wat wordt bedoeld met percentiel, standaard-score en normering. Je moet dus de betekenis van scores kunnen lezen en analyseren. Enkel meten kan bovendien een schijnzekerheid bieden en leiden tot te snelle of makkelijke conclusies. Ook daarom is het belangrijk om te achterhalen waar scores vandaan komen (zie [artikel](#) 'Weet wat je toetst').

3 BEWUST KIEZEN

Bij toetsing en beoordeling kun je als leerkracht aanlopen tegen spanningen en dilemma's. Zo kan er een verschil zijn tussen wat jij zelf belangrijk vindt en wat anderen (zoals de overheid of de inspectie) vragen of eisen. Ook binnen een school kunnen er verschillende opvattingen zijn over het hoe en waarom van toetsen. Kiezen jullie voor vooral formatief of summatief toetsen? Willen jullie schriftelijke toetsen en rapporten gebruiken of liever alternatieve manieren van beoordeling, zoals een [portfolio](#). Het toetsbeleid staat niet los van jullie onderwijsvisie en de eisen van derden, zoals de overheid. Door met het team te bespreken hoe jullie tegen (het doel van) toetsen en de plaats daarvan in jullie onderwijs aankijken, kunnen jullie betere en weloverwogen beslissingen nemen over waarom, wanneer en hoe te toetsen.

4 INVLOED OP LEERLINGEN

Je moet je er ook bewust van zijn dat de beoordelingsvorm invloed heeft op de motivatie en het leren van leerlingen. Telkens weer vragen moeten beantwoorden bij methodeteksten, motiveert minder dan aan de slag gaan met teksten binnen een thema. Ook stuurt de soort toets in belangrijke mate hoe leerlingen gaan leren. Voor een multiplechoicetoets leren ze anders dan als ze weten dat ze open vragen

krijgen. Welk leren wil jij stimuleren bij jouw leerlingen en doet de toets dat? Dat zijn vragen waar je bij stil moet staan. Ook de gevolgen van een toets tellen mee: een toets waar veel van afhangt kan stress veroorzaken, met de doorstroomtoets als bekend voorbeeld. Veel (nadruk op) 'high stakes', vaak bedoeld om leerprestaties te verhogen, kunnen dan ook averechts uitwerken (zie [artikel](#) 'Vermijd teaching to the test').

5 WISSELWERKING MET INSTRUCTIE

Toetsing en beoordeling kun je niet los zien van instructie. Toetsscores geven je immers informatie over wat leerlingen nog niet kunnen, dan wel wat er beter kan in jouw instructie. En daar kun je je instructie weer op aanpassen. Toetsscores zijn altijd een afspiegeling van het voorafgaande onderwijs- en leerproces.

6 MIX VAN INSTRUMENTEN

Om een goed beeld van leerlingen te krijgen kun je niet over 1 nacht ijs gaan. Om belangrijke beslissingen over leerlingen te nemen, heb je niet genoeg aan 1 toetsscore of 1 toetsvorm op 1 moment. Bij voorkeur benut je een mix van instrumenten. Dat betekent ook dat je weet welk instrument wat kan (zie [artikel](#) 'Ben jij toetswijs?').

7 EFFICIËNT EN REDELIJK

Toetsing is mooi en er kan van alles, maar het moet natuurlijk wel behapbaar en betaalbaar blijven. Maak in je onderwijs- en toetsbeleid dus overwogen keuzes in wat je wel en niet doet.

8 WIJS MET TECHNOLOGIE

Niet alles wat digitaal mogelijk is, is per se nodig of beter. Stel je dus op de hoog- te van wat digitale technieken als adaptief toetsen, computersimulaties doen en hoe betrouwbaar ze zijn. Maak gefundeerde keuzes (zie [artikel](#) 'digitaal toetsen').

Uit de praktijk

OP NAAR EEN NIEUWE TOETSVISIE

Niet meer summatief toetsen en toetsen niet meer voor ieder kind op hetzelfde moment én met dezelfde inhoud afnemen. Dat is het ideaal van basisschool Hertogin Johanna V in Oss. Sinds de school als partnerschool meedenkt met Cito over het LVS Leerling in beeld, houdt ze ook het eigen toetsbeleid kritisch tegen het licht. Directeur Jansen en ib'er van Nistelrooij: De eerste vraag die we onszelf 2 jaar geleden stelden, is: **Waarom toetsen we eigenlijk?** De argumenten waren:

- Het is een mooi reflectiemoment om je leerplannen en leerdoelen te evalueren; een toets geeft inderdaad houvast.
- Als bevestiging: klopt mijn beeld van de leerling?
- Om het bestuur inzicht te geven in de opbrengsten
- Omdat ouders erom vragen: wat laat mijn kind zien in een onafhankelijke meting?

Als je het Van Nistelrooij en Jansen vraagt, gaat de school naar een andere manier van toetsen én met een ander doel. Ze willen af van de summatieve functie, dus het beoordelen van leerlingen met een cijfer of score. 'We gebruiken een toets liever formatief: als een signaal waar de leerling in zijn ontwikkeling staat.' Dan kun je met leerlingen en hun ouders leerdoelen stellen in driehoeksgesprekken en een moment afspreken om het geleerde te toetsen. 'De toets kan dan informatie geven die kan leiden tot verandering in het kindgerichte onderwijsaanbod.' Het toetsideaal is nog niet bereikt, maar de school is goed op weg: leraren toetsen de voorkennis, zodat ze gerichte keuzes kunnen maken in wat ze aanbieden. Zo neemt de leraar bijvoorbeeld de bloktoets af van rekenen voordat de groep start met les 1. Ook maken ze leerdoelen visueel, leggen ze uit waarom leerdoelen halen belangrijk is en evalueren ze aan het einde de les: hebben we de leerdoelen behaald? 'Formatief toetsen kun je niet van de ene op de andere dag implementeren, het kost tijd', weet Jansen. 'Het vraagt van leraren een andere mindset en vaardigheden. Je moet toetsen namelijk actiever gebruiken als informatiebron voor wat leerlingen nodig hebben.'

- [Rapport](#) Onderwijsraad (2018) 'Toets wijzer'
- [Kennisplein](#) Cito

Meer lezen!